

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Η ΓΥΝΗ.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ θέσις τῶν γυναικῶν κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους, ἡ ἀξία ἣν αὐταὶ εἶχον εἰς τὰ ὄμματα τῶν συζύγων καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν, καὶ ἡ σχέσις τῶν δύο φύλων πρὸς ἀλλήλα, εἰσὶν ἴδια λαοῦ εὐγενοῦς καὶ πεπολιτισμένου, καὶ ἀρκοῦσιν ὅπως διακρίνωσι τὸν λαὸν τοῦτον ἀπὸ πάντων τῶν συγχρόνων.

Διὰ τὸ ὀξυδερχὲς ὄμμα τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας, πᾶσαι αἱ μέλλουσαι περιχλεῖς τοῦ Ἑλληνισμοῦ τύχαι ἐκδηλοῦνται ἤδη καταφανῶς ἀπὸ τῶν παναρχαίων ἐκείνων χρόνων, διὰ τῶν ἀλάνθαστων τούτων χαρακτηριστικῶν λαοῦ ἐμπεριέχοντος πάντα τὰ σπέρματα τοῦ ὑψίστου πολιτισμοῦ. Καὶ ὅμως οἱ φιλόλογοι, ἀντὶ δικαίων ἐπαίνων, ἀντὶ ὀφειλομένου ἀμιγοῦς θαυμασμοῦ, πάντες σχεδὸν ἐπιπίπτουσι θαρεῖς κατὰ τῆς ὀμηρικῆς ἐποχῆς, καὶ ἀποκαλοῦσι τὰς οἰκογενειακὰς σχέσεις τῶν χρόνων ἐκείνων θαρβάρους καὶ ἀπολιτεύτους.

Ἀπορον τῷ ὄντι πῶς ἄνδρες ἐμβριθεῖς καὶ σοφοὶ ἐμακρόνθησαν τῆς ἀληθείας, καὶ πῶς ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν εἰκόνα τῆς Ἀνδρομάχης, τῆς Πηνελόπης, καὶ τῆς Ἀρήτης, οὐδόλως ἀπεδειλίαντες λέγοντες, ὅτι αἱ γυναῖκες οὐδὲν ἦσαν τότε ἢ ἀπλαῖ δοῦλαι, χρησιμεύουσαι πρὸς κορεσμόν φιληδόνων ὀρέξεων, ὅτι τοὺς συζύγους αὐτῶν προσέδλεπον μετὰ τρόμου, ὡς αἱ πολυάριθμοι αὐτοῦ παλλακίδες τὸν ὀθωμανὸν Πασσᾶν, καὶ ὅτι ὁ θεὸς αὐτῶν ἦν διαρκῆς κάθειρξις, καὶ ταλαιπωρία ἐν γυναικωνίταις, οἷτινες ὁμοιάζον πρὸς τ' ἀνατολικά χαρέμια.

Τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀπίστευτον, καὶ ὅμως τοιαύτην ἐξέφρασαν γνώμην ἄνδρες, οἷοι ὁ DE PAUW¹, ὁ MEINERS², ὁ THOLUCK³ καὶ ὁ R. WOOD⁴. Ἐν τούτοις ἔσχε καὶ ἡ ἀλήθεια τοὺς προμάχους

¹ Recherches sur les Grecs T. I. S. 88 καὶ 161.

² Geschichte des weiblichen Geschlechts T. I. Σ. 318.

³ Neanders Denkwürdigkeiten T. I.

⁴ Essay on the original Genius of Homer, T. 190—200.

αὐτῆς, ἐὰν δὲ ὀλίγοι ὑπῆρξαν οὗτοι, ἀνεδείχθησαν οὐχ ἥττον ἀντάξιοι τοῦ θέματος. Μεταξὺ αὐτῶν ἀναφέρομεν ἰδίως τὸν JACOBS¹, ὅστις ἀπαντᾷ τῷ THOLUCK, καὶ τὸν LENZ², ὅστις ἀντικρούει τὸν WOOD. Περὶ τῶν πραγματευθέντων τὰς γυναῖκας τῶν κλασικῶν χρόνων οὐδόλως ὁμιλοῦμεν, καθ' ὅσον αὐταὶ κεῖνται ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῆς ἡμετέρας μελέτης· ἀναμφισβήτητον δὲ ἐστὶν ἅψ' ἑτέρου, καίτοι δυσεξήγητον, ὅτι ὁ πολιτισμός, οὐ μόνον οὐδεμίαν ἐποίησεν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην πρόοδον, ἀπὸ τοῦ ὀγδόου ἄχρι τοῦ τετάρτου π. χ. αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ φαίνεται κατὰ τι ὑπισθοχωρήσας. Ὁ BECKER, ἐν ταῖς προσθήκαις αὐτοῦ εἰς τὸν Χαρικλέα τοῦ HERMANN, ὑποκρύπτει τὸ κατὰ δύναμιν τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἀλλ' αὐτῇ αὐτοῦ ἡ προσπάθειά ἐστὶν ἀπόδειξις, ὅτι ἀναγνωρίζει αὐτήν³. Τὸ καθ' ἡμᾶς, περιοριζόμενοι εἰς τὸν ὁμηρικὸν αἰῶνα, ὅστις ἀναλάμπει ὡς μετέωρον ἐν τῷ περικυκλοῦντι αὐτὸν σκότει, προβαίνομεν εἰς λεπτομερεστέραν ἀνάπτυξιν τῶν προεκτεθέντων.

Καὶ ἀπαιτεῖται μὲν τόλμη τις, ὅπως ἀπεκδυθῶμεν εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ καθ' ὁμηρον γυναικείου φύλου ἀγῶνα, μετὰ τοὺς δύο προμνησθέντας δεινοὺς αὐτῆς ὑπερμάχους, ἀλλ' ἐν ἐλλείψει ἑτέρας ἀξίας, ἴσως καταλογισθῇ ἡμῖν ἡ ἀγαθὴ θέλησις.

Καὶ ὅγ', ἡ κυριώτερα τῶν εἰς τὰς Ὀμηρικὰς γυναῖκας προσαπτομένων κατηγοριῶν ἐστὶν ὅτι ἐθεωροῦντο ὄντα κατώτερα, καὶ ζῶσαι ἐν ἀπομονώσει καὶ περιφρονήσει, ἐχρησίμευον μόνον εἰς τὴν θυμηδίαν τῶν συζύγων αὐτῶν. Καὶ ὅμως ὅλως ἀντίθετός ἐστὶν ἡ ἀλήθεια, ἐκδηλοῦνται δὲ ἀνὰ πᾶν εἶδος ὁ σεβασμός, καὶ ἡ τιμή, ἡ εἰς τὰς γυναῖκας ἀποδιδομένη. Σύμπασα ἡ Ὀδύσσεια οὐδὲν ἕτερον ἐστίν, ἢ ὕμνος ἐπαινετικὸς τῆς Πηνελόπης, ὁ δὲ σύζυγος αὐτῆς εἰς τὰς ἀγκάλας Θεᾶς, ὅπου θεαίως ἐτρέφα τὴν ὑπάτην ἡδονήν, τὸν νοῦν αὐτοῦ ἔχει ἀεννάως προσηλωμένον εἰς τὴν νόμιμον συμβίαν, ἣν δικαίως ἐκτιμᾷ καὶ λατρεύει.

Ἡ Ἀνδρομάχη; Ἀλλ' ὑπάρχει τι θελκτικώτερον τῆς μετὰ τοῦ Ἑκτορος σχέσεως αὐτῆς, καὶ ἀναφέρεται πού συζυγικὸς ἔρως διακαέστερος καὶ ἀκραιφνέστερος; Ὁ Ἑκτωρ καὶ ὁ Ἀστυάναξ, ὁ

¹ Vermischte Schriften T. 4. Σ. 157—307.

² Geschichte der Weiber im heroischen Zeitalter.

³ BECKER, CHARIKLES. Ἐκδ. Β'. Τ. Γ'. Σ. 255.

σύζυγος καὶ τὸ τέκνον, ἰδοὺ τῆς νέας γυναικὸς ἡ οἰκουμένη. Καὶ ὅμως ὁ πάντων κράτιστος μητρικὸς ἔρως ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ κατέχει τὴν δευτέραν μοῖραν, καὶ θάλλει τὸ θρέφος εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς ἡ Ἀνδρομάχη μᾶλλον ὥς ζῶν ἐνέχυρον τῶν συζυγικῶν ἐρώτων. Οὕτως δὲ φιλοῦσα, πῶς ἀνταγαπᾶται; Ἡ μάχη ἐμαίνεται εἰς τὴν πρὸ τοῦ Ἰλίου πεδιάδα· οἱ Τρῶες ἡττῶντο, καὶ διὰ τὴν ὁρμὴν τῶν νικητῶν εἰς μόνος ὑπῆρχεν εἰσέτι δυνατὸς φραγμός, ὁ Ἔκτωρ. Ἀλλὰ ποῦ ἔμενεν ὁ περίπυστος ἦρως; Ὁ Ἔκτωρ, ὃν ἐκάλει ἡ ἀγωνιῶσα πατρίς, ὁ ἀπροσμάχητος πολεμιστής, ἡ μόνη ἐλπίς τῶν ἀπολλυμένων, ἐλησμόνει κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην καὶ πατρίδα καὶ τιμὴν, ἐνθυμούμενος μόνον, ὅτι ἦν σύζυγος καὶ πατήρ. Ἡ Ἀνδρομάχη προστρέξασα μετὰ τοῦ μικροῦ Ἀστυάνακτος, ἅμα διεδόθη ὁ ἔσχατος κίνδυνος, μετεχειρίζετο πᾶσαν θωπίαν, ὅπως, εἰ δυνατόν, κρατήσῃ αὐτὸν μακρὰν τοῦ ἀγῶνος, περὶ οὗ ἀπαίσια εἶχε προμηνύματα. Ἐκεῖνος δ' ἐταλαντεύετο, κ' ἔβλεπεν, ὥς ἐν ὄνειρῳ, τὴν Τροίαν πορθουμένην, τὸ τέκνον αὐτοῦ ὀρφανὸν εἰς χεῖρας ἀσπλάγχων κατακτητῶν, καὶ τὴν πεφιλημένην παρά-κοιτιν, τὴν Βασιλίδα, ἀπαγομένην δούλην εἰς τὰ ξένα, ἀτιμαζομένην, καὶ ἀποτίουσαν διὰ μακρῶν χρόνων ταλαιπωρίας τὴν βραχεῖαν αὐτῆς εὐδαιμονίαν. Ἀλλὰ τέλος ἀποσπᾶται τῶν τρυφερῶν τούτων περιπτύξεων, καὶ ὁρμᾷ ἐκεῖ, ὅπου σφοδρότερος ἐμαίνεται ὁ ἀγών· ὠθεῖ αὐτὸν ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ ἀποχὴ αὐτοῦ καθίστα ἔτι θεινότερον τὸν κίνδυνον, καθ' ὅσον αὐτὸς ἦν τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων ὁ πρόμαχος. Τότε δὲ ἐκτυλίσσεται παρὰ τὰς Σκαιὰς πύλας ἡ σπαρακτικὴ ἐκείνη τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ σκηνὴ, ἣν οὐδεὶς ἀναγινώσκει ἄνευ δακρύων. Οὐδόλως βεβαίως εἶχον αὐτὴν ὑπ' ὄψιν ὁ DE PAUW, καὶ ὁ WOOD, ὅτε ἐξεφράζοντο, ὥς ἀνωτέρω ἐρρήθη· ὑπενθυμίζοντες δὲ αὐτοῖς μίαν μόνην φράσιν τῆς ἐγκαταλειπομένης συζύγου, τὴν ἐξῆς, ἐρωτῶμεν ἐὰν μὴ εὐρίσκωσιν ἐν αὐτῇ, οὐ μόνον τὰ ἴχνη ἔρωτος διακαοῦς καὶ ἀδόλου, ἀλλὰ καὶ κόσμον ὅλον περιπαθοῦς τρυφερότητος.

Δαιμόνιε, φθίσει σε τὸ σὸν μένος οὐδ' ἐλεαίρεις
παῖδά τε νηπίαχον καὶ ἔμ' ἄμμορον, ἡ τάχα χήρη
σεῦ ἔσομαι . . . . .
. . . . . ἐμοὶ δὲ κέρδιον εἶη

σεῦ ἀφαρτούση γῆθόνα δόμεναι· οὐ γάρ ἔτ' ἄλλη
ἔσται θαλπωρή, ἐπεὶ ἂν σύ γε πότμον ἐπίσπης,
ἀλλ' ἄγε· οὐδέ μοι ἔστι πατήρ καὶ πότνια μήτηρ·
ἦτοι γὰρ πατέρ' ἀμὸν ἀπέκτανε δῖος Ἀχιλλεύς.
οἳ δέ μοι ἐπὶ κασίγνητοι ἔσαν ἐν μεγάροισιν,
πάντας γὰρ κατέπεφνε ποδάρκης, δῖος Ἀχιλλεύς.

· · · · ·
Ἐκτορ, ἀτὰρ σύ μοι ἔσσι πατήρ καὶ πότνια μήτηρ·
ἴδὲ κασίγνητος, σύ δέ μοι θαλερὸς παρακοίτης.

Ἰλ. Ζ. 430.

Καὶ πλὴν δὲ τοῦ συζυγικοῦ ἔρωτος, ὁποίας ὑπολήψεως καὶ τιμῆς ἀπελάμβανον αἱ γυναῖκες παρὰ τοῦ κόσμου ἐν γενεῇ; Ἡ Βασίλισσα τῶν Φαιάκων Ἀρήτη λατρεύεται ὑπὸ πάντων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας αὐτῆς, καὶ τιμᾶται ὑπὸ τῶν ὑπηκόων ὡς Θεά. Ὄταν ἐξέρχεται εἰς τὰς ὁδοὺς, παρατεταμέναι ἐπευφημίαι ἠκολούθουν αὐτήν· καὶ εἰς αὐτάς ἔτι τὰς δημοσίας ὑποθέσεις ἀνεμίγνυτο, κατευνάζουσα τὰ πάθη, καὶ πολυτίμους παρέχουσα συμβουλὰς. Εἰς αὐτὴν κατὰ προτίμησιν ἀποτείνεται ὁ Ὀδυσσεύς, ὅπως ζητήσῃ φιλοξενίαν, Ὅδ. Η. 142, καὶ τοῦτο, διότι κατὰ τοὺς λόγους τῆς Ναυσικάας,

εἴ κεν τοι κείνη γε φίλα φρονέῃσ' ἐνὶ θυμῷ,
ἐλπωρὴ τοι ἔπειτα φίλους τ' ἰδέειν καὶ ἰκέσθαι
οἶκον ἐϋκτίμενον καὶ σὴν ἐς πατρίδα γαῖαν.

Ὅδ. Ζ. 315.

Ἡ Ἑκάδη ἐπίσης ἠγαπᾶτο, καὶ ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ αὐτῆς. Τοσαύτη δὲ ἦν ἡ εἰς τὴν ἀρετὴν τῶν γυναικῶν πεποίθησις, καὶ τοσαύτης ἀπελάμβανον ἐμπιστοσύνης, ὥστε, καὶ ὅταν ἡμάρτανον, ἔνοχοι ἐθεωροῦντο μᾶλλον οἱ Θεοί, ἢ τοῦλάχιστον οἱ εἰς τὸ παράπτωμα παρασύραντες αὐτάς. Ἡ Ἑλένη ἐδελύσσεται ἑαυτήν, καὶ λέγει, ὅτι προσάπτει αἴσχος εἰς τὸ φῶλον αὐτῆς Ἰλ. Γ. 404, ἀλλ' ἡ κοινὴ γνώμη τὴν ἐνοχὴν ἐπιρρίπτει μᾶλλον εἰς τὸν Πάριν, ὅστις ἀποβαίνει ἀντικείμενον τῆς κοινῆς ἀποστροφῆς, καλούσης ἐπ' αὐτοῦ τὴν θείαν τιμωρίαν. Ἰλ. Ζ. 525. Ὁ γέρων Πρίαμος, ἀγόμενος ἐκ τοῦ πρὸς τὸν υἱὸν φίλτρου, λέγει ὅτι οἱ Θεοὶ ἠθέλησαν τὸ ἔγκλημα, ἐξ οὗ τοσαῦτα ἐπήγασαν ἀνήκεστα Ἰλ. Γ. 164· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἐνάρετος Πηνελόπη ὑπερασπίζεται τὴν ἔνοχον Ὅδ. Ψ. 218.

Ὅτι δ' ἀφ' ἐτέρου ὅλως ἀνυπόστατός ἐστιν ἡ ἰδέα τῆς ἐν τῷ γυναικωνίτῃ καθείρξεως τῶν γυναικῶν, προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ ὅτι

οὐδαμοῦ τῶν ἐπῶν λέγεται τι τοιοῦτον, καὶ ἐκ ῥητῶν χωρίων, ἐν οἷς ἀπ' ἐναντίας ὀλέπομεν αὐτὰς διαιτωμένας μετὰ τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐλευθέρως ἀναμιγνύμενα τὰ δύο φύλα. Ἐὰν δὲ εἶχον ἰδιαιτέρους θαλάμους αἱ ἡγεμονίδες, ὅπου μετὰ τῶν θεραπαινίδων αὐτῶν ἐνησχολοῦντο εἰς οἰκιακὰς ἐργασίας, οὐδόλως ἐκ τούτου ἔπεται, ὅτι ἐβίων μεμονωμένοι, καθ' ὅσον ἀπ' ἐναντίας ἀνάρμοστος ἤθελεν εἶναι ἡ διαρκὴς αὐτῶν παρουσία ἐν τῷ δώματι, ὅπου ὁ Βασιλεὺς, ἢ μεγιστάν, ἐδέχετο τοὺς ξένους αὐτοῦ, καὶ ἐνησχολεῖτο εἰς τὰς δημοσίας ὑποθέσεις.

Οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα καὶ σήμερον.

Κ' ἐκτὸς δὲ τῶν Μεγάρων ἐξέρχοντο κατὰ βούλησιν αἱ γυναῖκες. Οὕτως ἡ Ἑκάθη, ἡ Ἀρήτη Ὀδ. Η. 72, καὶ ἡ Ἀνδρομάχη, ἥτις σπεύδει εἰς προὔπαντησιν τοῦ Ἑκτορος. Ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρον ὄμιλον γυναικῶν καὶ παρθένων ὀλέπομεν ἀθροισθέντα παρὰ τὰς Σκαιὰς Πύλας, ὅπως πυνθάνηται ταχύτερον τὰς ἐκ τῆς μάχης εἰδήσεις, καὶ πληροφορῇται περὶ τῆς τύχης τῶν συγγενῶν, ἢ φίλων. Ἰλ. Ζ. 240. Ὀμοίως συρρέουσιν αἱ γυναῖκες, ὅπως ἴδωσι τὸ πτώμα τοῦ Ἑκτορος ἐπαναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Πριάμου, Ἰλ. Ω. 707.

Ὅτι καὶ αἱ παρθένοι ἐξέρχοντο εἰς τὰς ὁδοὺς, πλὴν τῆς ἀνωτέρω περιπτώσεως, ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ παραδείγματος τῆς Ναυσικάας, ἥτις συνοδευομένη ὑπὸ θεραπαινίδων, φέρει εἰς τὸν αἰγιαλὸν τὰ ἐνδύματα τῆς οἰκογενείας. Καὶ αἱ θυγατέρες δὲ τοῦ Κελεοῦ, Βασιλέως τῆς Ἐλευσίνης, ἐν τῷ πρὸς τὴν Δήμητραν ὕμνῳ, ἐξέρχονται μόναι τῶν Μεγάρων, ὅπως κομίσωσιν ὕδωρ ἐκ τοῦ φρέατος, καὶ ἐπιστρέφουσαι ἀπαντῶσι τὴν Θεάν. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Δήμητρα, ὅτε προσέρχονται αἱ ἡγεμονίδες, κάθηται παρὰ τὴν ὁδόν, ὑπὸ τὸ σχῆμα γραίας ἐπαίτιδος.

Ἀλλὰ καὶ γυνὴ μετ' ἀνδρὸς ἐμακρύνετο ἐνίστε τοῦ οἴκου, καὶ περιήρχετο εἰς τὰς ὁδοὺς. Οὕτως ἡ Ἑλένη, ἥτις ἀπέρχεται μετὰ τοῦ Διϊφόδου εἰς τὸν Δούρειον ἵππον. Ὀδ. Δ. 276.

Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ἐπισκέψεις ἀντήλλασσαν αἱ γυναῖκες, καταφανὲς τοῦτο ἀπόδειξις, ὅτι οὐδόλως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μετεβλήθη ἡ φύσις αὐτῶν. Ὁ Ἑκτωρ εὕρισκει τὴν Ἑκάθην παρὰ τῇ θυγατρὶ αὐτῆς Λαοδίκῃ, Ἰλ. Ζ. 251. Τῇ Πηνελόπῃ ἐπιφαίνεται

καθ' ὕπνον ἢ ἀδελφὴ αὐτῆς Ἰφθίμη, ἥτις σπανίως ἐπεσκέπτετο αὐτήν, καθ' ὃ οἰκοῦσα εἰς μεγάλην ἀπόστασιν, Ὅδ. Δ. 810, ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι καὶ ἐκ τοιαύτης ἀποστάσεως προσήρχετο ἐνίοτε. Ὅμοίως ἐπιφαίνεται κατ' ὄναρ τῇ Ναυσικάᾳ ἢ θυγάτηρ τοῦ Δύμαντος, φίλη καὶ συμπαίκτης αὐτῆς, Ὅδ. Ζ. 22. Τὰς περιποιήσεις δὲ, ἃς ἐπεδαψίλευον ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἡ οἰκοδέσποινα εἰς τοὺς προσερχομένους ξένους, βλέπομεν ἐκ τῆς ἐπισκέψεως τῆς Θέτιδος πρὸς τὸν Ἥφαιστον καὶ τὴν Χάρिता, ἐξ ἧς μόνον ἐλλείπει τὸ πολυθρόλυτον γλυκὸν, Ἰλ. Σ. 386.

Ἐν τούτοις, καίτοι ἐλευθέρως ἐξήρχοντο τοῦ οἴκου αἱ Ὀμηρικαὶ γυναῖκες, ἐντὸς αὐτοῦ εὐρίσκετο θεδαίως ὁ κύκλος τῆς ἰδιαζούσης αὐτῶν ἐνεργείας. Σύζυγος, μήτηρ, καὶ οἰκοδέσποινα, ἡ παράκοιτις τοῦ Ὀμηρικοῦ ἥρωος, ἐπετήρει καὶ διηυθέτει πάντα τὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐμέριζε ταῖς ὑπηρετρίαις τὰς διαφόρους ἐργασίας, καὶ προσεῖχεν εἰς τὴν ἀκριβοῇ αὐτῶν ἐκτέλεσιν. Κατὰ δὲ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς, κατεγίγνετο εἰς τὴν ὕφαντικὴν καὶ τὸ κέντημα, διδάσκουσα τὰς ἀνεπιτηδεΐας τῶν θεραπαινίδων, καὶ ὁδηγοῦσα τὰς ἐπιλοίπους.

Εἰς τὰ χειροτεχνήματα ταῦτα φαίνεται ὅτι ἰδιαζόντως ἐπέδιδον αἱ Ὀμηρικαὶ γυναῖκες, καθ' ὅσον πλεῖστοι φέρονται ἔπαινοι περὶ τῶν ἔργων αὐτῶν, ἅτινα περιγράφονται ὡς λαμπρότατα. Οὕτως ἡ Ἑλένη κατεσκεύασε πέπλον, ἐφ' οὗ παρίσταντο τ' ἀνδραγαθήματα τῶν Τρώων καὶ Ἀχαιῶν, Ὅδ. Ο. 105. Ὅμοιον πέπλον, καίτοι οὐχὶ τοσοῦτον θαυμάσιον, ἐξύφανε καὶ ἡ Ἀνδρομάχη, Ἰλ. Χ. 441, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, Ἰλ. Ε. 735, εἰς ὅμοια δὲ ἐνησχολεῖτο καὶ ἡ Ἀρήτη, Ὅδ. Ζ. 53. Τὰς Φαιακίδας λέγεται διδάξασα αὐτὴ ἡ Ἀθηνᾶ, Ὅδ. Η. 110, κατὰ δὲ τὸν Ἡσίοδον ὑπῆρχε δεισιδαιμονία ὀρίζουσα ἡμέραν τινά, ὡς τὴν ἀρίστην διὰ τοιαῦτα ἔργα. Ἔργα καὶ Ἡμέρ. 724.

Ἐν γένει δὲ πάσας τὰς διανθεῖς καὶ λεπτοτάτας ὀθόνας, ἃς ἔφερον αἱ γυναῖκες, τὰς χλαίνας τῶν ἀνδρῶν, τοὺς τάπητας, ὧν τὴν πληθὺν παρετηρήσαμεν ἀνωτέρω, καὶ πάντα τὰ παρεμφερῆ ἀριστοτεχνήματα, κατεσκεύαζεν αὐτὴ ἡ οἰκοδέσποινα, μετὰ τῶν ὁμωῶν αὐτῆς. Τῶν πέπλων, οἵτινες ἦσαν τὰ πολυτελέστερα τῶν ἔργων τούτων, ἄλλοι ἀνετίθεντο τοῖς Θεοῖς, ἄλλοι δ' ἐχρησίμευον

ὥς δῶρα θυγατρὸς πρὸς τὸν πατέρα, ἢ συζύγου πρὸς σύζυγον, καὶ λίαν ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ MEINERS ὅτι „— War nicht darum dem Hector das Gewand so werth, das Andromache ihm gab, weil es die Arbeit ihrer Liebe war“¹. Ἐνίοτε ὅμως ἐφυλάσσοντο καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, καὶ συγκατελέγοντο μεταξὺ τῶν οἰκογενειακῶν κειμηλίων.

Οἱ ἐξῆς στίχοι, οὓς ἀπευθύνει πρὸς τὴν Πηνελόπην ὁ Τηλέμαχος, καὶ πρὸς τὴν Ἀνδρομάχην ὁ Ἑκτωρ, περιέχουσι συνοπτικὴν εἰκόνα τῶν γυναικείων καθηκόντων κ' ἐνασχολήσεων.

Ἄλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τά σ' αὐτῆς ἔργα κόμιζε
ἰστόν τ' ἡλακάτην τε, καὶ ἀμφιπόλοισι κέλευε
ἔργον ἐποίχεσθαι.

Ὅδ. Α. 358. Φ. 350.

Μία τῶν κυριωτέρων φροντίδων τῆς γυναικὸς ἦν καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς ἢ ἀνατροφή, καὶ μάλιστα τῶν θυγατέρων, αἵτινες συνέζων τῇ μητρί, καὶ τὰ πάντα παρ' αὐτῆς ἐμάνθανον. Αἱ παρθένοι ἦσαν προωρισμέναι ὅπως ἀποδῶσι καὶ αὐται μίαν ἡμέραν ἀγαθαὶ μητέρες, καὶ οἰκοδέσποιναι, πρὸς τοῦτο δὲ οὐδενὸς κρείττονος διδασκάλου ἐδέοντο.

Τὸν οἰκογενειακὸν κύκλον ἐγκατέλειπεν ἐπίσης ἡ γυνή, ὅπως συμμετάσχη πανηγύρεών τινων, ἢ θρησκευτικῶν καὶ ἄλλων τελειῶν. Οὕτως ἡ Ἑλένη παρευρίσκεται εἰς τὸν γάμον τῶν τέκνων τοῦ Μενελάου, Ὅδ. Δ. 121, ἡ δὲ σύζυγος, καὶ αἱ νύμφαι τοῦ Νέστορος εἰς τὴν θυσίαν, ἣν οὗτος τελεῖ τῷ Ποσειδῶνι, Ὅδ. Γ. 452. Ὅμοίως ἡ Ἑκάβη, μετ' ἄλλων γυναικῶν τοῦ Ἰλίου, φέρει εἰς τὴν Ἀκρόπολιν πέπλον τῇ Ἀθηνᾷ, καὶ θύει δώδεκα κριοὺς ὑπὲρ τῆς πόλεως, Ἰλ. Ζ. 86. 269. Η. 297. Κ' αἱ τιθῆναι δὲ τοῦ Διονύσου ἐτέλουν ἐν Θράκῃ δημοσίως Βάκχια, ὅτε ἐδιώχθησαν ὑπὸ τοῦ Λυκούργου, Ἰλ. Ζ. 133. Καὶ εἰς τοὺς χοροὺς, τοὺς συνοδεύοντας τὰς θυσίας, συμμετεῖχον ἐπίσης αἱ γυναῖκες, ἡράσθη δὲ τῆς

¹ Ἦτοι — Τὸ ἔνδυμα, ὅπερ ἔδωκεν αὐτῇ ἡ Ἀνδρομάχη, ἣν θελαίως τοσοῦτον πολύτιμον διὰ τὸν Ἑκτορα, διότι ἦν ἔργον τοῦ πρὸς αὐτὸν φίλτρου αὐτῆς.

Πολυμήλης ὁ Ἑρμῆς, ἰδὼν αὐτὴν ὀρχουμένην, καὶ ᾄδουσαν ἐν τοιαύτῃ θυσίᾳ, Ἰλ. Π. 183. Ὅμοίως λέγει τῇ Ναυσικάᾳ ὁ Ὀδυσσεύς, ὅτι τρισμάκαρες ἔσονται οἱ γονεῖς καὶ ἀδελφοὶ αὐτῆς,

Λευσσόντων τοιόνδε θάλος χορὸν εἰσοιχνεῦσαν

Ὀδ. Ζ. 157.

Εἰς τοιαύτας δὲ τελετὰς ἀνεμίγνυντο ἰδίως τὰ δύο φύλα, καὶ ἐλευθέρως συνδιελέγοντο, καὶ συνεχόρευον νέοι καὶ νεάνιδες. Τοιούτου χοροῦ παράδειγμα παρέχει ἡμῖν ὁ εἰς τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἀχιλλέως γεγραμμένος **δαίδαλος**. Ἐφηβοὶ καὶ κόραι ὀρχοῦνται μετὰ συμπεπλεγμένων βραχιόνων. Ἀλλαχοῦ φαίνονται ταχέως ἐν κύκλῳ περιστρεφόμενοι, ἀλλαχοῦ δὲ χωροῦντες ἀπέναντι ἀλλήλων. Δύο ἔξοχοι χορευταὶ ἔψαλλον τ' ἀρμόδια ᾄσματα, καὶ θεῖος ἀοιδὸς ἔπαιζε φόρμιγγα. Αἱ κόραι ἔφερον λεπτὰς ὀθόνας, καὶ ἀνθίνους στεφάνους, οἱ δὲ νέοι χρυσᾶς μαχαίρας, Ἰλ. Σ. 598.

Κατὰ διάκρισιν πρὸς τὰς ὑπάνδρους γυναῖκας, αἱ παρθένοι ἦσαν βεβαίως μᾶλλον περιορισμέναι, ἀλλὰ σφάλλουσιν οἱ φρονοῦντες, ὅτι ἐτηροῦντο κεκλεισμένοι εἰς τὸ ὑπερῶν, καὶ διετέλουν ξέναι πρὸς τὰ περὶ αὐτὰς συμβαίνοντα. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Οὐ μόνον ἀπετέλουν αὐταὶ σπουδαῖον τῆς οἰκογενείας μέρος, οὐ μόνον τρυφερῶς ἐφίλουν τοὺς γονεῖς καὶ ἀδελφοὺς αὐτῶν, καὶ παρ' αὐτῶν ἀντεφιλοῦντο, ἀλλ' εἶχον καὶ ἰδιον ἐνεργείας κύκλον, καὶ ἰδιαζούσας ἐργασίας.

Ἡ Ναυσικάα κατόφκει ἀληθῶς ἐν τῷ ὑπερῶν μετὰ δύο θεραπαινίδων, ἀλλ' οὐδόλως ἐκ τούτου ἔπεται, ὅτι ἦν ἐν αὐτῷ καθειργμένη. Ἀπ' ἐναντίας, μόλις ἀφυπνισθεῖσαν, ὁρῶμεν αὐτὴν κατερχομένην εἰς προὔπαντησιν τοῦ πατρός, καὶ ἀποτείνουσιν αὐτῷ τὸν λόγον διὰ τῆς χαριέσσης παιδικῆς φράσεως, "**Πάππα φίλε**". Ἡ Ἀθηνᾶ, ἐπιφοιτήσασα αὐτῇ κατ' ὄναρ ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς φίλης αὐτῆς θυγατρὸς τοῦ Δύμαντος, συνεβούλευσεν αὐτῇ τὴν ἐν τῷ ποταμῷ κάθαρσιν τῶν ἱματίων τῆς οἰκογενείας, καθ' ὅσον ὑπέφωσκεν ἤδη ἡ εὐτυχὴς τοῦ γάμου αὐτῆς ὥρα, ἀλλ' ἡ σεμνὴ κόρη, ἀποσιωπῶσα τὸν ἀληθῆ λόγον, προφασίζεται ὅτι θεωρεῖ

χρήσιμον τὸν καθαρισμὸν τῶν ἐνδυμάτων, ἵνα δύνηται ὁ πατήρ
αὐτῆς,

βουλὰς βουλεύειν, καθαρὰ χροῖ εἴματ' ἔχοντα,
Ὅδ. Ζ. 61.

καὶ χαρῶσιν οἱ πάντε αὐτῆς ἀδελφοί,

οἱ δ' αἰεὶ ἐθέλουσι νεόπλυτα εἴματ' ἔχοντες
ἐς χορὸν ἔρχεσθαι . . . . .
Ὅδ. Ζ. 65.

Ἄλλ' ὁ Ἀλκίνοος ἀκριβῶς διέγνω τὴν ἀληθῆ πρόθεσιν τῆς
νεάνιδος “πάντα γόει”, καὶ διέταξεν ἐν σπουδῇ, συμφώνως πρὸς
τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς, τὴν προσαγωγὴν ἀπήνης, ἢ φορτηγοῦ ἀμάξης.
Ἐν τῇ ἀπήνῃ ταύτῃ ἐσωρεύθησαν τὰ ἐρρύπωμένα ἐνδύματα, καὶ
ἡ μήτηρ τῆς Ναυσικάας ἔθηκε κίστην μετὰ παντοίων ζωοτροφιῶν,
καὶ ἀσκὸν οἴνου. Τότε δ' ἐπιβᾶσα ἡ νεᾶνις,

. . . . ἔλαβε μᾶστιγα καὶ ἡνία σιγαλόεντα
Ὅδ. Ζ. 81.

καὶ μετὰ τόλμης ὄντως ἀνδρικήs, καὶ παρθενικήs ἄμα χάριτος,
ἐδίωξε τὰς ἡμιόνους πρὸς τὴν ἀκτὴν,

οὐκ οἶη· ἄμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι κίον ἄλλαι
Ζ. 84.

Ἄλλ' ἀκολουθήσωμεν αὐτὴν εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, καὶ
ποιήσωμεν ἐγγυτέραν γνωριμίαν μετὰ τῆς θελκτικῆς ὁμηρικῆς
παρθένου, τῆς προγόνου ταύτης τῶν κομψῶν νεανίδων τῆς σημερι-
νῆς Κερκύρας, διαβιοῦντες οὕτως ὥρας τινὰς ἐν μέσῳ τῷ ἡρωϊκῷ
αἰῶνι. Καὶ ἀληθῶς οὐδεμία ὑπάρχει εἰς ἀμφοτέρω τὰ ἔπη περι-
γραφῇ, ἐπιχέουσα πλειότερον φῶς ἐπὶ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῆς
ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ τοῦς θαυμασίους τούτους στίχους διατρέχων
λησμονεῖ τὸ παρόν, καὶ φαντάζεται, ὅτι καλῶς ἐγνώρισε τὸν Ἀλ-
κίνοον καὶ τὴν Ἀρήτην, ἰδὼν δὲ τὴν ἀναχωροῦσαν ἀπήνην, μετὰ
τῆς ξανθῆς Βασιλίδος, καὶ τῶν παιδρῶν αὐτῆς ἀκολουθῶν, πλανᾷ
θεθαίως, ὥς καὶ ἡμεῖς, τὸ θεῖμα πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἐκτείνεται
σήμερον ἡ περίφημος πλατεῖα, καὶ παρακάμψας τὸν ἀρχαῖον
λιμένα, πλησιάζει εἰς τὴν ἀκτὴν, ὅπως ἀπολαύσῃ καὶ αὖθις τοῦ
ἐπιχαρίτου ἐκείνου θεάματος.

Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν καθαρίζονται ἐν τῷ ποταμῷ τὰ ἱμάτια,
κ' ἐκτίθενται ἐπὶ τῆς παρακειμένης παραλίας εἰς τὰς θερμὰς τοῦ
ἡλίου ἀκτῖνας. Μετὰ δὲ τοῦτο, ὅπερ οὐδόλως θεδαίως δυσαρρεστῇ
ἡμᾶς τοὺς θεωμένους, λούονται αἱ νεάνιδες, καὶ χρίονται δι' εὐώδους
ἐλαίου, δοθέντος τῇ Ναυσικάᾳ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς,

. . . . χρυσέῃ ἐν λυκῇθῳ . . . . .

εἶως χυτλώσαιτο σὺν ἀμφιπόλοισι γυναιξίν.

Z. 80.

Τούτου δὲ γενομένου, παρακάθηνται εἰς τὸ δεῖπνον ἐπὶ τῆς
ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, καὶ ταχέως αὐτὸ ἀποπερατώσασαι, παίζουσι
τὴν σφαῖραν, ἐν ᾗ ᾄδει ἡ λευκώλενος Ναυσικάα, ὁμοία κατὰ τὴν
στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν Ἄρτεμιν, ἥτις, συνοδευομένη ὑπὸ ἀγρο-
νόμων νυμφῶν, τέρπεται, παίζουσα ἐπὶ τοῦ Ταῦγέτου, ἢ τοῦ Ἐρυ-
μάνθου, μετὰ κάπρων καὶ ὠκυπόδων ἐλάφων

δεῖπνον ἔπειθ' εἶλοντο παρ' ὄχθησιν ποταμοῖο,

. . . . .

αὐτὰρ ἐπεὶ σίτου τάρφθεν δμῳαί τε καὶ αὐτῇ,

σφαίρῃ ταί γ' ἄρ' ἔπαιζον, ἀπὸ κρήδεμνα βαλοῦσαι

τῇσι δὲ Ναυσικάα λευκώλενος ἤρχετο μολπῆς.

Z. 101.

Ἄλλ' ἐν ᾗ ταῦτα συνέβαινον, ὑπῆρχε καὶ ἕτερός τις ἐπιδόμενος
τὰ γιγνόμενα, ἡ γλαυκῶπις Ἀθηναῖα, καὶ τῇ συνάρσει αὐτῆς, ἡ
σφαῖρα, ῥιφθεῖσα ὑπὸ τῆς Ναυσικάας κατὰ μιᾶς τῶν ἀμφιπόλων,

ἀμφιπόλου μὲν ἄμαρτε, βαθείῃ δ' ἔμβαλλε δίνῃ,

αἱ δ' ἐπὶ μακρὸν αὔσαν . . .

Εἰς τὸν θόρυβον τοῦτον ἐξηγέρθη ὁ ἐπὶ τῆς παρακειμένης
ἀκτῆς κοιμώμενος πολύπλαγκτος ἦρως, καὶ ἀμφιθάλλων ἐὰν ἐρρίφθη
ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς χώραν ἀγρίων, καὶ ὕδριστῶν, ἢ φιλοξένων
ἀνθρώπων, καὶ ἂν ἡ θῆλυς αὐτῇ, ἡ πλῆξασα τὰ ὦτα αὐτοῦ,
προήρχετο ἀληθῶς ἐξ ἡμέρων παρθένων, ἢ ἐκ

νυμφάων, αἳ ἔχουσ' ὀρέων αἰπεινὰ κάρηνα

καὶ πηγὰς ποταμῶν καὶ πίσεα ποιήεντα.

Z. 124.

οὐχ ἥττον προβαίνει ἐκ τῆς πυκνῆς ὕλης διὰ τῶν θάμνων,

. . . . ὥστε λέων ὀρεσίτροφος, ἀλλὰ πεποιθώς.

Z. 130.

Καὶ αὐτὸς μὲν, ἰδὼν τὰς νέας κόρας, ἀπέβαλε πάντα ἐνδοιασμόν, ἀλλ' ἐκεῖναι, εἰς τὴν ἀπρόοπτον ταύτην ἐμφάνισιν, διεσπάρησαν ἔντρομοι, οὐχὶ διότι ἀσυνήθης ἦν αὐταῖς ἡ θεὰ ἀνδρός, ἀλλὰ διότι ἡ ἐνδυμασία τοῦ ναυαγήσαντος Ὀδυσσεὺς ὁμοίαζεν ὑπὲρ τὸ θεόν τὴν τοῦ προπάτορος ἡμῶν (ἔαν οὐχὶ καὶ ἐκείνου) Ἀδάμ.

Ὡς Ὀδυσσεὺς κούρῃσιν ἐϋπλοκάμοισιν ἔμελλεν
μῖξασθαι, γυμνὸς περ ἐὼν· χρεῖῳ γὰρ ἴκανεν.
σμερδαλέος δ' αὐτῇσι φάνη κεκακωμένος ἄλμῃ,
τρέσσαν δ' ἄλλυδις ἄλλη ἐπ' ἡϊόνας προῦχούσας

Z. 138.

Μία μόνη ἔμενεν, ἡ Ναυσικάα,

..... τῇ γὰρ Ἀθήνῃ
θάρσος ἐνὶ φρεσὶ θῆκε καὶ ἐκ θεὸς εἴλετο γυίων.

Z. 140.

Ἡ ἔμφυτος σεμνότης καὶ ταύτην κατ' ἀρχὰς ὤθησε πρὸς φυγήν, ἀλλ' εἶτα, ἰδοῦσα ὅτι ὁ πρὸ αὐτῆς ἰστάμενος ἦν δυστυχής, χρήζων βοηθείας, ἀποβάλλει πᾶσαν ψευδαιδημοσύνην, καὶ τὴν φωνὴν μόνην ἀκούουσα τῆς φιλανθρώπου αὐτῆς καρδίας, μένει. Ὅποια εὐγένεια καὶ λεπτότης χαρακτῆρος! Εἰς κόρας κοινάς, τὰς θεραπαινίδας, ἐπετρέπετο ἡ ἀσυλλόγιστος φυγή, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰς τὴν ἐμβριθῇ ἡγεμονίδα, ἧς ἡ διαμονή, οὐ μόνον οὐδόλως προσβάλλει τὸ αἶσθημα τῆς αἰδοῦς, ἀλλὰ καὶ πηγάσασα ἐκ κατανοήσεως τῆς ἀληθοῦς ἀξιοπρεπείας, ἐμπνέει τὸν σεβασμόν. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἔμενε σιγῶν πρὸ τῆς θελκτικῆς παρθένου, καὶ ἀπορῶν

ἢ γούνων λίσσοιτο λαβὼν εὐώπιδα κούρην
ἢ αὐτῶς ἐπέεσσιν ἀποσταδὰ μειλιχίοισιν,

Z. 143.

ἐπὶ τέλους δὲ ἀπεφάσισε τὸ δεύτερον,

μὴ οἱ γούνα λαβόντι χολώσαιτο φρένα κούρη

Z. 147.

καὶ ἀπευθύνει αὐτῇ τὸν λόγον μετ' ἐπιχαρίτου κολακείας, εἰς τὴν δυσχερῶς ἀφικνοῦνται καὶ οἱ κομψότεροι τῶν ἡμετέρων αἰθουσῶν νεανίαί. “— Γουνοῦμαί σε, Ἀνασσα, λέγει, καὶ ἀπορῶ ἐὰν ἴσταται πρὸ ἐμοῦ Θεά, ἡ θνητή. Καί, ἐὰν μὲν Θεά, ἐξ ἐκείνων αἵτινες ἔχουσι τὸν εὐρὺν οὐρανόν, σὲ παραβάλλω πρὸς τὴν Ἀρτεμιν, τὴν κόρην τοῦ μεγάλου Διός· ἐὰν δὲ θνητή, τρισμάκαρες εἰσιν ὁ πατήρ καὶ

ἡ μήτηρ σου, ὣν εὐφραίνεται ἡ καρδία, ὅταν ὀρῶσί σε, οὕτω θαλεράν καὶ ὠραίαν, εἰσερχομένην εἰς τὸν χορόν. Ἄλλ' ὑπὲρ πάντας ὄλβιος ἔσται ἐκεῖνος, ὅστις, καλύψας σε διὰ πολυτίμων δώρων, ὁδηγήσει σε, ἐρυθριῶσαν νύμφην, εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.” — Μετὰ δὲ τοῦτο διηγεῖται αὐτῇ τὰς ποικίλας περιπετείας τῆς θαλασσοπλοΐας αὐτοῦ, κ' ἐπικαλεῖται ἐν τέλει τὴν εὐσπλαγχνίαν αὐτῆς, εὐχόμενος ἵνα,

σοὶ δὲ θεοὶ τόσα δοῖεν, ὅσα φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς

Z. 180.

Ἡ ἐπὶ κλησὶς αὕτη εὖρε πρόθυμον ἡχῶ ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς νέας κόρης, ἥτις, καλέσασα τὰς θεραπαινίδας αὐτῆς,

στῆτέ μοι, ἀμφίπολοι· πόσε φεύγετε φῶτα ἰδοῦσαι

Z. 199.

ἐπιπλήσσει αὐτὰς διὰ τὸν ἄκαιρον αὐτῶν φόβον, καθόσον, ὥς λέγει, δέκα ὅλους πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ αἰῶνας

. . . . . πρὸς γὰρ Διὸς εἰσὶν ἅπαντες·

ξεῖνοί τε πτωχοί τε· δόσις δ' ὀλίγη τε φίλη τε

Z. 208.

κ' ἐν τέλει παρέχει αὐταῖς τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας, ὅπως ὁ ξένος οὐδενὸς στερηθῇ τῶν δεόντων,

ἀλλὰ δότ' ἀμφίπολοι, ξείνῳ ἐρωσὶν τε πόσιν τε

λούσατε τ' ἐν ποταμῷ, ὅθ' ἐπὶ σκέπας ἔστ' ἀνέμοιο·

Z. 210.

Τὴν τελευταίαν ταύτην παραγγελίαν ἐκτελοῦσιν αἱ θεραπαινίδες, φέρουσαι τῷ Ὀδυσσεῖ φᾶρος, καὶ χιτῶνα, καὶ ὑγρὸν ἔλαιον ἐν χρυσῷ λυκήθῳ, ἀλλ' ὁ σεμνὸς ἥρως ἀπομακρύνει αὐτάς

. . . . . αἰδέομαι γὰρ

γυμνοῦσθαι κούρησιν ἐϋπλοκάμοισι μετελθὼν

Z. 222.

ἀπονίψας δὲ τὴν

ἄλμην, ἣ οἱ νῶτα καὶ εὐρέας ἄμπεχεν ὤμους

Z. 225.

καὶ χρισθεὶς, καὶ ἀμφιεσθεὶς τὰ ἱμάτια

. . . . . ἃ οἱ πόρε παρθένος ἀδμῆς

Z. 228.

καὶ διευθετήσας τὰς οὐλας αὐτοῦ κόμας,

. . . . ὑακινθίνῳ ἄνθει ὁμοίας

ἐπεφάνη εἶτα ἐν πάσῃ αὐτοῦ τῇ καλλονῇ, καὶ

ἔξετ' ἔπειτ' ἀπάνευθε κιῶν ἐπὶ θῆνα θαλάσσης,
κάλλει καὶ χάρισι στίλβων . . . . .

Z. 237.

Εἰς τὴν θέαν ταύτην μένει ἑκπληκτος ἡ Ναυσικάα, καὶ καλέσασα τὰς ἀμφιπόλους, εὖχεται, ἐν τῇ παιδικῇ αὐτῆς ἀφελείᾳ, ἵνα τοιοῦτον σύζυγον ὁωρήσῃ αὐτῇ ἢ εἰμαρμένη· ἀφ' οὗ δέ, παρατεθείσης αὐτῇ τροφῆς.

. . πῖνε, καὶ ἦσθε πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς
ἀρπαλέως· θηρὸν γὰρ ἐδητύος ἦεν ἄπαστος·

Z. 250.

Μετὰ δὲ τοῦτο ζεύγνυνται αὖθις εἰς τὴν ἀπήνην αἱ κρατερώνοχες ἡμίονοι, ὑπὸ τῆς φαινῆς μάλιστα τῆς ἡγεμονίδος ἐλαυνόμεναι, ἀκολουθοῦσι δὲ πεζῇ αἱ ἀμφίπολοι, μετὰ τοῦ Ὀδυσσεύς. Καὶ ταῦτα μὲν καλῶς ἐν τῇ ἐξοχῇ· ἀλλ' ἡ θέα τοῦ ωραίου ξένου, διερχομένου μετὰ τῶν παρθένων τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, εἶχέ τι τὸ ἄτοπον, παρέχουσα τοῖς ἀργολόγοις ἀφορμὴν εἰς σχόλια, ἅτινα δικαίως ἐφοβεῖτο ἢ σεμνὴ Βασιλόπαις.

Τίς δ' ὅδε Ναυσικάα ἔπεται καλὸς τε μέγας τε
ξεῖνος; ποῦ δὲ μιν εὔρε; πόσις νῦν οἱ ἔσσεται αὐτῇ

Z. 277.

ακούει αὐτοὺς λέγοντας, ἐν ᾧ ἄλλοι προσθέτουσι. — “Ἐκ ποίας νηὸς ἐκόμισε τὸν πολύπλαγκτον τοῦτον ἄνδρα, ἢ ποῖος Θεός, εἰσακούσας τὰς εὐχὰς αὐτῆς, κατηλθε παρ' αὐτῇ οὐρανόθεν, καὶ διὰ τί ζητήσασα ἀλλαχόθεν σύζυγον, ἀτιμάζει τοὺς συνδημότας αὐτῆς Φαίακας, ὧν πολλοὶ καὶ ἐσθλοὶ μνῶνται αὐτὴν πρὸ καιροῦ;” —

ὥς ἐρέουσιν, ἐμοὶ δὲ κ' ὀνειδέα ταῦτα γένοιτο·

Z. 285.

Ἄλλ' ἡ δυσχέρεια αὕτη οὐδόλως πτοεῖ τὴν Ναυσικάαν. Παρὰ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ὑπῆρχεν ἀγλαὸν ἄλσος αἰγείρων, μετὰ χρυσταλλίνης κρήνης, καὶ περὶ αὐτὸ λειμών. Ἐκεῖ καταλείπει τὸν ξένον εἰς ἀπόστασιν βοῆς, μέχρις οὗ αὕτη ἀφίχθῃ εἰς τ' Ἀνάκτορα, καὶ προετοιμάσῃ τὰ πνεύματα πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ.

Ἡ ἀμίμητος αὕτη περιγραφὴ ἐχρησίμευσεν ὡς ἰσχυρὸν ὄπλον εἰς τοὺς κατὰ τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς ἐπιτιθεμένους συγγραφεῖς. Πῶς, λέγουσιν, ἡ ἀπλῆ ἐμφάνισις τῆς Ναυσικάας εἰς τὰς ὁδοὺς μετ' ἀγνώστου ἔρχει, ὅπως προκαλέσῃ τοσαῦτα σκάνδαλα; Ἴδου τρανὴ ἀπόδειξις, ὅτι αἱ παρθένοι ἔζων μεμονωμένοι, καὶ ὑπὸ αὐστηρὰν ἐπιτήρησιν. Ἀλλ' εἰς ποίαν, ἐρωτῶμεν, ἐποχὴν, καὶ εἰς ποῖον ἔθνος περιέρχεται νέα κόρη μόνη μετὰ ξένου; Ἄλλως τε τί λέγει ἡ Ναυσικάα;

καὶ δ' ἄλλη νεμεσῶ, ἣτις τοιαῦτά γε ῥέζοι.
ἦτ' ἀέκητι φίλων πατρὸς καὶ μητρὸς ἐόντων
ἀνδράσι μίσγεται . . . . .

Z. 288.

ὥστε θεωρεῖ τὸ πρᾶγμα ἄτόπον, ἰδίως ἔνεκα τῆς ἀπουσίας τοῦ πατρὸς, τῆς μητρὸς, ἣ καὶ τῶν φίλων αὐτῆς, οὐθενὸς κωλύοντος τὴν μετὰ τοῦ ξένου ἐλευθέραν αὐτῆς συναναστροφὴν ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν οἰκείων.

Ἀλλὰ τοιαῦτα δυστυχῶς τ' ἀποτελέσματα τῆς ἐπιπολαίου τῶν πραγμάτων ἐτάσεως. Ὁ κατὰ πρῶτον ἀναγινώσκων τὸ ἐν λόγῳ χωρίον διορᾷ ἴσως ἐν αὐτῷ ἐκδηλουμένην αὐστηρότητα τινα πρὸς τὰς γυναῖκας, καίτοι οὐχὶ πλείονα τῆς ἐμπρεπούσης, καὶ συνήθους εἰς πάντας τοὺς πεπολιτισμένους λαοὺς· ἀλλ' ὁ τὴν ὅλην σκηνὴν ἐμβριθῶς μελετήσας ταχέως κατανοεῖ τὴν ἀπάτην αὐτοῦ. Ὁ περὶ τῆς ἠθικῆς καταστάσεως, καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐποχῆς τινος γράφων, σφάλλει, στηρίζων τὰς γνώμας αὐτοῦ ἐπὶ μεμονωμένων χωρίων, καὶ τῶν ἐγκριτοτέρων ἀκόμη συγγραφέων. Μόνη ἡ ἀκριβοὺς μελέτη πασῶν τῶν σχέσεων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ὁ κόσμος, περὶ οὗ πραγματεύεται, παρέχει αὐτῷ γενικὴν τινα ἰδέαν, καὶ διευκολύνει τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῶν εἰδικῶν γεγονότων.

Αἱ ἐνασχολήσεις τῶν νεανίδων ἐτὼατίζοντο πρὸς τὰς τῆς μητρὸς αὐτῶν, μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς, ὅτι ἡ οἰκοδέσποινα εἶχε τὴν γενικὴν ἐπιτήρησιν καὶ διεύθυνσιν· οὐδ' ἐξηροῦντο αἱ συνήθειαι οἰκιακαὶ ἐργασίαι. Ὡς ἀλλαχοῦ εἶδομεν, αἱ θυγατέρες τοῦ Κελεοῦ μετέβαινον αὐταὶ πρὸς ὕδρευσιν εἰς τὴν πηγὴν. Ὁμοίως καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Βασιλέως τῶν Λαιστρυγόνων. Ὀδ. Κ. 105. Ἡ δὲ Ναυσικάα καθαρίζει μετὰ τῶν θεραπαινίδων αὐτῆς τὰ ἐνδύματα τῆς οἰκογενείας. Εἰς τὸ καθήκον τοῦτο συμμετεῖχε πολλάκις καὶ

αὐτὴ ἡ οἰκοδέσποινα, καθόσον ἐγγὺς τῆς Τροίας ὑπῆρχον πηγαὶ
θερμοῦ καὶ ψυχροῦ ὕδατος, καὶ

. . . ἐπ' αὐτῶν πλυνοὶ εὐρέες ἐγγὺς ἔασιν
καλοὶ λαῖνεοι, ὅθι εἴματα σιγαλόεντα
πλύνεσκον Τρώων ἄλοχοι καλαί τε θυγατέρες.

Ἰλ. X. 155.

Φαίνεται δὲ ὅτι αἱ παρθένοι ἐδειπνοῦν ἀληθῶς ἐν τῷ ἰδίῳ
αὐτῶν κοιτῶνι, καὶ εἶδομεν ὅτι ἡ γραῖα τροφὸς τῆς Ναυσικάας
ἐκεῖ παρέθετεν αὐτῇ τὰ πρὸς ἐστίασιν.

ἡ οἱ πῦρ ἀνέκαιε καὶ εἴσω δόρπον ἐκόσμη.

Ὀδ. H. 13.

Ἄλλ' ἀφ' ἐτέρου συντελεῖ καὶ τοῦτο εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ
οἰκοδέσποινα συνέτρωγε μετὰ τῶν ἀνδρῶν, καθόσον ἄλλως αἱ νεά-
νιδες ἤθελον βεβαίως συμμερίζεσθαι τὸ δεῖπνον αὐτῆς. Παραδείγ-
ματα τοιαῦτα εἶδομεν ἡδὴ τὸ τῆς Ἑλένης, καὶ Πηνελόπης· ἀλλαχοῦ
δὲ εὐρίσκομεν συνδειπνοῦντα πάντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ
Αἰόλου, ἄρρενα καὶ θήλεα. Ὀδ. K. 60. Καὶ ὁ Ἀλκίνοος δὲ λέγει
τῷ Ὀδυσσεῖ,

. . . . ὅτε κεν σοῖς ἐν μεγάροισιν
δαινύῃ παρὰ σῇ τ' ἀλόχῳ καὶ σοῖσι τέκεσσι.

Ὀδ. Θ. 242.

Ἡ καλλονὴ ἐστὶ γενικὴ ἀρετὴ τῶν γυναικῶν παρ' Ὀμήρῳ,
ὅστις καλεῖ καλλιγύναικα τὴν Ἑλλάδα, Ἰλ. B. 683. I. 447, τὴν
Ἀχαιῖαν Ἰλ. Γ. 75. 258, καὶ τὴν Σπάρτην. Ὀδ. N. 412. ἐν ᾧ ὁ
Ἡσίοδος διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπιθέτου τιμᾷ καὶ τὰς Τρωάδας, Ἔργ. καὶ
Ἡμ. 651. Καὶ πάντα δὲ τὰ ἐπίλοιπα εἰς τὰς γυναῖκας ἀποδιδό-
μενα ἐπίθετα, ἢ κἂν ἡ μεγάλη αὐτῶν πλειονότης, ἀναφέρονται εἰς
τὸ κάλλος αὐτῶν. Οὕτως ἐλικῶπις, βοῶπις, καλλιπάρειος, καλλί-
κομος, λευκώλενος, ἀργυρόπεζα κλπ.

Ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ διατήρησις τῆς καλλονῆς μέχρι προχωρη-
κότος γήρατος ἐστὶ τρανὴ ἀπόδειξις τῆς ἀγνότητος τῶν ἡθῶν, κατὰ
τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἡ Πηνελόπη, καίτοι ὑπερβᾶσα τὴν πρώτην
ἡλικίαν, περιστοιχίζεται ὑπὸ πληθύος μνηστήρων, ἐν ᾧ δὲ παρα-
πονεῖται, ὅτι τὸ κάλλος αὐτῆς ἐμαράνθη, οὐχὶ ὑπὸ τοῦ χρόνου,
ἀλλ' ὑπὸ τῶν θλίψεων, παραβάλλεται ἐν τούτοις πρὸς τὴν Ἀφρο-
δίτην, καὶ τὴν Ἄρτεμιν.

Καὶ ἡ Ἑλένη δέ, μετὰ τὴν ἐκ Τροίας ἐπιστροφὴν αὐτῆς, ἀποκαλεῖται εἰσέτι ἡ καλλίστη τῶν γυναικῶν. Ὁ MEINERS κατακρίνει τοὺς Ἑλληνας, ὡς ὑποστάντας ὀλόκληρον τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ὅπως ἀνακτήσωσιν ἐκδεδιητημένον γραῖδιον, καθόσον τοιαύτη θεδαίως, λέγει, ἦν τότε ἡ Ἑλένη. Οὕτως ἐκφραζόμενος, ἀντιγράφει ἀπλῶς τὸν Λουκιανὸν ἐν τῷ Ἀλέκτορι. Καὶ παρ' ἐκείνῳ μὲν τῷ συγγραφεῖ συγγνωστὸς τυγχάνει ὁ χαριεντισμὸς οὗτος, ἀλλ' ἐκπλήσσει ἀπαντῶν ἐν σοβαρᾷ πραγματείᾳ ἐνὸς τῶν κυριωτέρων ἐρμηνευτῶν τοῦ Ὁμήρου. Τὴν κατὰ τοῦ Ἰλίου ἐκστρατείαν προὐκάλεσεν, ὡς γνωστόν, οὐχὶ ὁ πόθος πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐρωτολήπτου συζύγου τοῦ Μενελάου, ἀλλ' ἡ δίψα πρὸς ἐκδίκησιν τῆς προσβληθείσης τιμῆς. Ὅτι δὲ καὶ ἄλλως ἀπατᾶται ὁ MEINERS, ἀποκαλῶν γραῖδιον τὴν Ἑλένην, ἥτις μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, τριακοντοῦτις περίπου τυγχάνουσα, διετέλει εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας αὐτῆς, ἀποδεικνύει ἐπαρκῶς ἡ ἀμίμητος παρὰ τὰς Σκαιὰς Πύλας σκηνή, ὅπου βλέπομεν τοὺς ἐκεῖ συναθροισθέντας δημογέροντας Τρῶας, τοσοῦτον συγκινουμένους ὑπὸ τῆς θεσπεσίας καλλονῆς τῆς προσερχομένης Ἑλένης, ὥστε λέγουσιν, ὅτι δικαίως καὶ αὐτοί, καὶ ἡ Τροία ἐξετέθησαν εἰς τὴν ἐπικειμένην πανωλεθρίαν, χάριν τοιαύτης γυναικός¹,

Οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ εὐκνήμιδας Ἀχαιοὺς
Τοιᾷδ' ὁμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν,
αἰνῶς ἀθανάτησι θεῇς εἰς ὧπα ἔοικεν

Ιλ. Γ. 158.

Ἀλλὰ καὶ ἡ νοημοσύνη, καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ πονηρία ἀκόμη, ἐπαινεῖται πολλάκις παρὰ ταῖς γυναιξί. Οὕτως λέγεται περὶ τῆς Ἀρήτης,

οὐ μὲν γάρ τι νόου γε καὶ αὐτὴ δεύεται ἐσθλοῦ
οἷσιν τ' εὖ φρονέησι καὶ ἀνδράσι νείκεα λύει.

Ὅδ. Η. 74.

Ἐκτάκτου δὲ νοημοσύνης, καὶ δεδικαιολογημένης πονηρίας παράδειγμα παρέχει ἡμῖν ἡ Πηνελόπη, ἥτις, ἐφευροῦσα τὸ πολυθρόλλητον

¹ Παράβαλε, LESSING, Laokoon. Σ. 214.

τοῦ ἱστοῦ τέχνασμα, καθησύχασεν ἐπὶ τέσσαρα ὄλα ἔτη τοὺς μνη-
στῆρας, ὥστε καὶ δικαίως λέγει περὶ αὐτῆς ὁ Ἀντίνοος,

Ἵππῳ τ' Ἀλκμήνῃ τε εὖστέφανός τε Μυκῆνῃ,
τάων οὐτις ὁμοῖα νοήματα Πηνελοπείῃ
ἔδῃ.

ἽΟδ. Β. 122.

Ἀφ' ἐτέρου κοινῶς ἀνεγνωρίζετο ἡ ἀδυναμία, καὶ ἀνανδρία
τοῦ γυναικείου φύλου, ἀποκαλεῖ δὲ συνήθως ὁ Ὅμηρος τὰς γυναι-
κας ἀνάλκιδας. Ἰλ. Ε, 349. Τοῦτο ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῶν περι-
φρονητικῶν λόγων, οὓς ἀπευθύνει ὁ Ἑκτωρ τῷ Διομήδῃ,

. . . . Γυναικὸς ἄρ' ἀντὶ τέτυξο
ἔρρε κακὴ γλήνῃ . . . . .

καὶ αὐτῷ τῷ Πάριδι, Ἰλ. Λ. 389. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ παρα-
δείγματα ἀποτελοῦντα ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος τούτου. Οὕτως ἐπὶ
τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἡρακλέους ἐφαίνετο πόλις ἀλίσκομένη, ἧς τὰ
τείχη ὑπερησπίζοντο ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδία.

Τεῖχος μὲν ῥ' ἄλοχοί τε φίλαι καὶ νήπια τέκνα
ρύατ' ἐφεσταότες, μετὰ δ' ἄνδρες, οὓς ἔχε γῆρας.

Ιλ. Σ. 515.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ο ΕΡΩΣ.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Οἱ τὴν Ὀμηρικὴν ἐποχὴν προθύμως ψέγοντες συγγραφεῖς, καὶ
ιδίως ὁ Wood, ἰσχυρίζονται πρὸς τούτοις, ὅτι διετέλει τότε ἄγνωστος
ὁ ἔρως, ὁ ἀληθὴς οὗτος τοῦ σύμπαντος πλάστης καὶ κυρίαρχος,
καὶ ὅτι ἡ ὕλική ἡδυπάθεια ἦν ἡ μόνη συνδέουσα τὰ δύο φύλα
σχέσις. Ἀλλ' ὁ μετὰ προσοχῆς ἐτάζων τὰ πράγματα εὕρισκει,
ὅτι καὶ ἡ μομφὴ αὕτη τυγχάνει ἥκιστα δεδικαιολογημένη.

Καί, ναὶ μὲν, ἀσυνήθης ἦν ἴσως ἐν τῇ ὕγει καὶ ἡρωϊκῇ ἐκείνῃ
ἐποχῇ ὁ Πλατωνικὸς λεγόμενος ἔρως, ὁ παρεμφερὴς πρὸς τὰ ἐντὸς
τῶν θερμώνων φερόμενα ἄνθη, τὰ λεπτοφυῆ μὲν καὶ θαυμάσια, ἀλλ'
ἐμπαθῆ καὶ ἐφήμερα. Ἡ θεσπεσία αὕτη παραφροσύνη, ἀληθὴς ἐκνεύρι-